

W A L W E

ILMUB KAKS KORD KUUS

•••



Uus tän. 14, Tallinnas. Sealsamas tellimiste wastuwõtmine. Kõnetr. 266 ja 348.
Kontor on awatud kella 10—3 p.

Nr. 33

Reedel, 6. oktoobril 1922

2. aastakäik

Sisu: Kus meie siis õieti elame? — Kuidas rahwa raha raisatakse. — Iseäralik wahejuhtumine ja weel iseäralikumad järeleletused. — Eesti-Wene rahulepingu täitmisest. — Kallis diplomaatiline esitus. — Baltiski wabasadam. — Wäärnähtused maaseaduse teostamisel Wiru maakonnas. — Meie lennuwäest. — Kas riiklistel huwidel asutati Tallinna sadamasse riigi raudtee ekspeditsiooni agentuur? — Ohwitseride kursustest. — Kuidas riigiasutustes ülemus oma käsuallustes kodaniku waimu kaswatab. — Tallinna kabareed. — Meie raudteewalitsusest. — Wiimiljoniline sehwt. — Laew müitakse oksjoni teel maha. — Kelle käte meil kindluste chitamine usaldatud? — Märkused. — Kirjad toimetusele.

KUS MEIE SIIS ÕIETI ELAME?

Wiimasel ajal on meie seltskonnas alaliseks kõneaineks meie julgeoleku kaitse-sukord. Ka asutuses eneses on tekkinud ühendus wiimasaja paljastustega sedawõrd ärew meeoleolu, et igasugune positiivne töö on peaaegu täiesti kõrwale jäetud ning kogu tegewus on selleks koondatud, et kuidagi paljastajaid leida ning nende wastu siis repressioone tarwitada. Wist niisuguste püüetega on seletataw paari wane-ma ametniku isoleerimine, kuid seda katset tuleb lugeda täiesti ebaõnnestanuks juba puhtpraktiliselt seisukohalt, sest asutus, kes, nagunii soliidsete töäjõudude poolest hiilgada ei wõi (keegi sekretäär on poisikese-ohu) kaotas seeläbi oma wilunud ja kõrge silmapaistwama ning teeneterikkama ametniku.

Siiski on nähtusel ka omad head küljed, sest seeläbi on nüüd kõigile selge, missuguses sihis töötab siin juhtiw käsi. Oleks tõesti riiklisi huwisi ja eesmärke püütud, siis oleks korraldatud rahulolematuse puhul ligem järelepärimine, et pahe üle selgusele jõuda.

Siin korraldati aga bürokraatlik paraad, mille eesmärk juba etteaimataw oli — awalikuks teha rahulolematuid ja neid siis kõrwaldada.

Et meie oma riigi ehitamisel juba niisugusele seisukohale oleme jõudnud, siis kõhustub see kõiki riikliselt mõtlejaid kurjale kõige kindlamini selle algidus külge hakka-ma, et pahe ühes juurtega välja kiskuda.

Meie oleme kaugel seisukohast, nagu peaks iga wäiksemat eksimist iga asutuse

elust kohe awalikkuse ette kantama, kuid kui ametnikkude otsekohesed teadaanded wõisid anda niisuguseid tagajärgi, nagu käesolewas juhtumises, siis on selge, et siin raaportitega midagi ärateha ei ole. Arusaadaw, et iga riigitruu ametnik siis kas wõi enese ohwerdamise hinnaga on sunnitud wäljapääseteed otsima ja awalikkuse ees tõe jaluleseadmiseks appelleerima. Wõi peaks meie kõik surnuks waikima ja silmad kinni pigistama niisuguse lubamata nähtuse peale, kus riiklik asutus meie wabadussõja kangelastele peaaegu sulutakse, kes kümnete kaupa asjata omale kohta otsimas käiwad. Samal ajal wõetakse aga kahel käel wastu isikuid, kellede meelus ja riigitruudus meile täiesti teadmata ehk kellede kohta juba nende minewiku põhjal täielik õigus wastupidiseid oletusi teha. Kus olid Eesti riigi rajamisel umbkeelne Griep — Kiselef, von Doll, koltshaklane Mikko, Koslowsky jne., ehk missugused on nende teened Eesti riigi ees, et neid meie wabadussõja ohwitseridest paremaiks peeti? Samuti ei usu meie, et isegi omas praeguses töös nad meie riigi kasuks on midagi erakorralist kordasaatnud, neid õigustaks nende olemasolu selles asutuses.

Kui siis niisugustes oludes umbusaldus ja arusaamatused kerkiwad, siis on see täiesti loomulik. Arusaadaw ka, et usaldust ei aita tõsta niisugused nähtused, nagu Suur-Wene ägedama ülesehitaja Agapofi wisiidid selle asutuse wõimsate poole, waid et need igat riikliselt mõtlejat kaastöölisele tõsisele ettewaatussele manitsenud. See on ju sama Agapof, kes omal ajal Judenitschi wäes teenides waatas meie riigi kui Petrogradi koh-turingkonnale alluwa „Estländskaja guber-

nija" peale ja siin ka oma wõimu maksmapanema hakkas ning inimesi arreteeris, nõnda, et Wabariigi kohus lõpuks temale ta wõimupiire meele pidi tuletama. Nüüd olewat see truu teener Jumala sulaseks hakkanud ja juhtiwat marurahwuslist Wene kiriklist liikumist, mis ei taha tunnistada, et õigeusu — apostlik kirik painduks meie riiklise nõuetekohaselt Apostlikule sinodile, waid tema tahab luua kiriklist organisatsiooni, mis seisaks täiesti väljaspool riiki ja marurahwuslaste teenistuses. Nagu ajakirjandus teatas, loodetawat asja isegi Rahwasteliidu ette kanda, et sealt de jurét saawatada. Esialgu olewat aga hra Agapof sellekohase tegutsemisluba suusõnaliselt hra Siseministrilt saanud, nagu ta ise seda kinnitanud.

Et aga see Wene marurahwuslik liikumine kunstlikult sünnitatud, siis peab selle ülewalhoidmiseks ka wirtuoose omal alal leidma. Niisuguseid Suur-Wene mõttesambaid oli aga raske siit kitsastest oludest leida, mispärast siis ka ümberwaadati, kuidas neid Soweti-paradiisist sissetuua. Et asi tõesti seadusliselt sünniks, selleks loodi korralik organisatsioon, millest wõtsid osa mitmed riigiametnikud ja mille ülesanne oli wõimaldada Suur-Wene tuusade ja juhtide Eestisse sissesõitu. Keskasutuses töötasid K. ja G. — Narwa ja Petseri all punktide agendid N. ja J. Wahetalitajana figureeris keegi adwokaat ja K.

Ületoomise-tasu oli kaunis soliid isiku pealt ja sellele tuli Eesti isikutunnistuse eest hra P-le weel kaunis ümargune summakene juure maksta. Esialgsete teadete järgi on Wenemaalt Eestisse sissesõitnud Suur-Wene tuusad — waimulikud: Tschernosersky, Aristof, Klärowsky, ning endine Stolöpini sekretäär Tschumikof, ja krahw Subof. Kõik see sündis awalikult meie silmade all ja ei wõinud meie walweasutustel teadmata olla. Kui siin aga mingisuguseid samme ei ole astunud, siis nähtawasti seepärast, et „monarhistid on meie sõbrad“.

Meie rahwaesitus, kelle kätte rahwas oma saatuse määramise on usaldanud, peaks aga niisugustele monarhistide sõpradele ja nende sabarakkudele nende õiged tegutsemispiirid kätte juhatama ja meie julgeoleku kaitse õigetesse roobastesse juhtimiseks ning riikliselt mõtlejate ametnikkude kaitseks kõige kiiremalt otsustawaid samme astuma.

J.

KUIDAS RAHWA RAHA RAISATAKSE.

Wene walitsuse ajal, kui kuberner ehk mõni teine ametnik maale ja prowintsi linnadesse ringkäigule sõitis, tõi see teatawal määral kohalikkudele elanikkudele, eestkätt aga ametiasutustele ärewust: Ei teatud kuidas suurt isikut wääriliselt austada, kuidas tema rahulolemist wõita.

Kõige pealt õpiti koolides riigi hümn selgeks ja ametiasutused hoolitsesid selle eest, et ruumides, kuhu kõrge külaline sisse astub, korraline keisti pilt seinale oleks.

Üldse püüti nii läbi ajada, et wastuwõtmis-tseremoniis, wõimalikult wähe, ehk pea sugugi rahalist kulu ei nõuaks, sest polnud seks olemas sissetuleku allikaid, ega wastawat kassat. Hoopis selle wastu mäletan juhtumisi, kus kuberner mõne tulekaiitse seltsi meeskonnale, kui wiimased ilusti wõhront mõistsid lüüa, paari korwi õlle raha annetas.

Eesti wabariigis kujuneb kõrgemate riigimeeste wastuwõtmine hoopis teistsuguseks. Wõetakse lihtsalt rahwa raha ja kukutakse praalima, nagu „Esmaspäew'as“ ilmunud teatest näha, kus räägitakse siseminister Einbundi suwisesest külaskäigust Haapsalusse ja sellest, et Haapsalu linnaisad ning maakonnawalitsuse esitaja sel puhul olengu ehk joomingu korraldanud, mis mitte pennigi wähem pole maksma läinud kui 40.000 marka. See ei ole küll praeguse aja miljardäride joomingutega wõrreldes suur summa, kuid peab arwesse wõtma, et linna- ja maakonnawalitsused sellel alal modern marodööridega waewalt wõistelda suudawad ja nii tuleb ülaltähendatud summat linna ja maakonnawalitsuse kassade raske ainelise seisukorra juures selleks suureks küll pidada, et teda ühe ministri ilmunisel tuulte — õigem mõne üksiku isiku suuwoodriks — wisata.

Haapsalu linnaisade ja maakonnawalitsuse esitajate waimustus on arusaadaw, sest harwa saab wäiksele Haapsalule see õnn osaks, et tema uulitsal liigub mõni minister ja kui inimene juba wähe ülewas meeleolus on, siis harilikult püütakse juubeldust sellega täiendada, et täidetud kõhuga klaasi keerutades ta elagu, lauldakse.

Ebaloomulik on aga selles loos see talituswiis, kuidas Haapsalu mehed oma liigutegemise loomulikkude tagajärge — rahalist kulu — likwideeriwad. Nad leppinud pika purelemise peale kokku, et linnawalitsus maksab poole, s. o. 20 tuhat ja maakonnawalitsus poole.

Õiguse pärast aga oleks pidanud need berrad, kes joomingust isiklikult osa wõtsid

ka rahalised kulud kandma, sest kui härjamüüja liigid teeb, siis teeb ta seda ise oma, aga mitte kogu laada rahwa tasku arwel.

Rahwas, kes maksude näol linna ja maakonnawalitsuste kassade puudujääke katma peab, ei wõi ükskõikseks jääda ega lubada, et tema walitud mehed selleks kerge-meelselt kümned tuhanded õhku loobiwad, et mõne kõrgema riigimehele näidata, kuidas prowintsi mehedki arenenud on.

Kui palju on maakondades, samuti ka linnades, hädatarwilikke ettevõtteid ja küsimusi, mida rahapuudusel lahendada ei saa. Kokkuhoidmine on äärmiselt tarwilik ja igasuguste tseremoniide ning loomingute aeg peaks nüüd juba mööda olema, kui tahtakse et riiklises elus edasi jõuame ja walitsusametuste autoriteet kodanikkude silmis ei langeks.

W. W.

ISEÄRALIK WAHEJUHTUMINE JA WEEL ISEÄRALIKUMAD JÄRELSELETUSED.

„Esmaspäew“ nr. 5 jutustati pealkirja all „Kust sarnane mees välja on tulnud? Sõjamineeriumi esitaja, kes arwab, et ajutine walitsus Saksa wäed Eestisse kutsus“ sellest, kuidas ministeeriumidewahelisel koosolekul, kus kokkuwõtmisel olid Eestil Saksa walitsuselt saada olewad summad, sõjamineeriumi esitaja järgmisi mõtteid awaldanud: kahtlane kas Eesti üleüldse Saksalt midagi nõuda wõib, sest tema teadmise järel olla ajutine walitsus ise sakslased meie maale kutsunud. Selle seletuse wastu awaldanud teised koosolekul protesti.

Selle artikli peale on nüüd hiljem reageerinud kindral Soots ja polkownik Wiard.

Wiimane (tema oligi sõjamineeriumi esitajaks) seletab, et temast on walesti aru saadud. Tema kõnelenud ainult sellest, et kas sakslased ei katsuks oma siiakutsumist tõendada ja et mis oleks meil wastuwäitena ette tuua, isiklikult olla tema kahjutasu nõudmise poolt (Huwitaw küll, kuidas siis nii rohkearwuline kogu „eksida“ wõis, räägiti ikka wist ju ühist Eesti keelt).

Kindral Soots appi rutates, põhjendab muidugi asja „sügawamalt“, kuid nagu ikka — libistab ja teeb nalja. Kuulge aga. Ministeeriumidewaheline komisjon olnud puht-tehnilise karakteriga — arwete kokkuwõtmiseks. Ja selle tehnilise ülesande tarwis olnud sõjamineeriumi esitaja kõigiti wäga kohane mees — arwed saanud tõesti kokku wõetud! Et aga pärast arwete kokkuwõtmist ka targemat juttu hakatud ajama, nimelt mõtteid wahetama küsimuste üle, mis

komisjoni ülesannete hulka polla kuulunud(!?), sellest tekkinud siis ka äpardaw wahejuhtumine ja sellest tulla peale selle järeldada, et koosoleku juhataja, wälisministeeriumi esitaja, nõutawal kõrgusel pole seisnud, mille tõttu koosolek mütinguks muutunud. Sõjatehnika alal olla polk. Wiard oma kohal ja ainult sellel alal olla hr. Soots teda ka tarwitanud. Poliitilise küpsuse seisukohast ohwitserisi hindama hakata ei olewat sugugi tarwilik, sest see wiia kogu meie sõjawäe organisatsiooni kõikuwale pinnale.

Kuigi oleks komisjon olnud ainult puht-tehniline, ka sarnasel korral ei oleks õigustatud olnud isiku osawõtmine, kes terve nõude õiguslist alust ei tunnista. Pealegi on see täitsa absurdne, nii wäike selle komisjoni kompetents igatahes ka ei olnud, nagu hr. Soots seda katsub kujutada. Tehnilise mustatöö oleksid wäga hästi ka kantselei kirjutajad wõinud ära teha. Sarnase töö juures aga ei pease juba paratamatalt poliitilistest päewaküsimustest mööda ja pole siin põhjust rääkida koosoleku juhataja saamatusest ja mütingust. Kuidas polk. Wiard hr. Sootsi attestatsiooniga rahul on — jääb muidugi nende omawaheliseks asjaks ja saladuseks.

Ei saa aga juba leppida hr. Sootsi üldiste waadetega. Arwame, pole mitte ükskõik, kas meil rahwawäes teeniwad ohwitseridena isamaalised mehed ehk Wene monarhismi wõi kommunismi poolehoidjad. Just ohwitserid peawad poliitilistes küsimustes wäga kompetentsed olema, samuti ka kodumaa ajaloo ja tähtsamates sündmustes. Praegusel ajal on eduks wähe üksi sõjatehnika teadmisest, pealegi kui see ka wananenud kraam on. Hr. Soots tunnistab ju ainult seda, mis õpetati Wene junkrukoolides enne 1914. aastat ja kellel nende koolide lõpetamise paberid käes, neil enam juure õppida tarwis pole. Tuletatagu meele ainult ohwitseride kursustele komandeerimise korda. Kodumaa asjades kursis olemine ei tähenda ühtlasi ka weel põrmugi poliitika sõjawäkke wiimist. Ennem wõiks selleks tuhatkorda nimetada juba meie rahwawäeridade õnnistusrikast rohkendamist igat sorti muulaste elemendiga. Tarwis neile Eesti keel ja meel selgeks teha, mitte aga hariiduse tarwiduse eitamisele asuda. O. N.

EESTI-WENE RAHULEPINGU TÄITMISEST.

Rajariikidest oli Eesti esimene rahulepingu sõlmija Wenemaaga. Omal ajal teati palju sellest rääkida, et rahutingimised teiste naaberriikidega wõrreldes samuti meile kõige

kasulikumad on. Wäga võimalik, et see ka paberil tõesti nii on. Kuid kindel on, et lõppude lõpuks meie siiski kõige suuremate sõjaohwrite peale ka kõige piskumaga lep-pima peame.

Mida oleme siis kättesaanud? 15 mil-joni rubla kullas, osa Tartu ülikooli Wenese rikutud warandused ja mõne asutuse akti-kimbud. Peale selle on ka veel piir kind-laks määratud ja ära tähistud. Kuhu jää-wad aga meie kodanikkude Wenemaal seis-wad laewad, hoiukassadega kaasaviidud sa-jad miljonid rahwa waewaga teenitud raha, suured metsakontsessioonid jne. jne. Kõike arwesse wõttes on igatahes küll täieline põhjus ainult osalisest Wenemaa poolt rahu-lepingu täitmisest juttu teha ja tuleb lihtsalt imestada, et see küsimus siiski nii wäga wähe meie riigimeeste ja awaliku arwamise meeli ja mõtteid liigutab. Metsakontsessioo-nidest ei räägita üleüldse mitte, wähe teh-takse seda ka hoiusummade tagasitoomise ja mõne teise asja pärast. Ainult eraisi-kute laewade küsimus on wiimasel ajal ela-wamalt päewakorrale kerkinud ja hoiab mee-leolu rohkem elewil, sedagi ainult ajakirjan-duse tõttu. Nagu toodud andmetest selgub, on meie kodanikkudel Wenemaal 20 laewa ümber ligikaudu 330 miijoni marga wäärtu-ses. Laewade tagasitoomise küsimus on mitmel korral küll Eesti-Wene segakommis-sjonis arutusel olnud, kuid ilma reaalsete ta-gajärgedeta, kuigi rahuleping selleks kindlad juhtnõõrid annab. Aga nõukogude walitsus wenitab selle täitmisega. Kõige imeliku-mana tundub, et ainult Eesti sarnasesse sei-sukorda on sattunud. Hilisemad rahu wa-hekorda asujad, Läti ja Soome, on omad laewad kätte saanud, samutiigi ka Saksamaa. Kahtlemata tuleb selle nähtuse põhjust kir-jutada meie saamatu ja järjekindlusesta wälispoliitika arwele. See pole mitte ainuke juhus, kus paras juhus lastakse mööda minna, waid hiljaksjäämisega tullakse, kus palju suu-remad raskused juba teele weerenud.

Laewade tagasinõudmise asi ei kannata aga enam mingit wiivitust, sest warandus-kõduneb Wenese kiirel sammul ja warsti liht-salt ei oleks enam midagi tagasi tuua. Sel-lepärast peaks walitsus selle päewaküsimuse wiibimata omale energiliseks ülesandeks te-gema.

Ühtlasi aga ei oleks üleliigne üleüldse Eesti-Wene rahulepingu täitmise suhtes We-nemaa poolt kord ometigi lõpulikule selgu-sele jõuda, et sellest teha tarwilisi järeldusi. Ei tahaks uskuda, et meiepoolse energia ja aktiivsuse juures Wenemaa igas asjas keel-duks õigustuid nõudeid täitma. Ja kõige esimesel järjekorral leidku lahendust jääloh-

kuja „Wäinämöinen“ küsimus, milles meie kallis sugurahas, soomlased, õige isewärki osa on etendanud ja weelgi seda teewad. Häa naabriwahekorra alalhoidmise pärast on meil sellest waigitud rohkem kui ehk tarwis.

P. S.

—o—

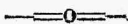
KALLIS DIPLOMAATLINE ESITUS.

Genfis on praegu Rahwasteliidu esituse koosolekud. Eesti esitajatena wiibivad seal wälisminister Piip, kindral Laidoner, Pariisi saadik Pusta, Riigikogu liige Anderkopp ja Warsawi saadik Hellat. Peale nende veel üks ametnik. Nõnda siis kokku 6 meest. Nii suurest saatkonnast kuuldes, arwab iga üks küll tingimata, et Eesti saatuse suhtes tõesti jälle midagi otsustawat päewakorral on. Kuid eksitus — mitte midagi iseäraliku. Ainuke küsimus, mis Eestit riwab, on wähemusrahwaste küsimus, mis aga meil juba põhiseaduse järel lahendatud. Selle-pärast oli hr. Pustal, selles asjas sõna wõt-tes, kerge meie seisukohta kaitsta. Suurem osa riike seisawad meist selle probleemi la-hendamise poolest kaugel taga. Milleks aga siis nii arwurikas saatkond?! Räägitak-se terve see esitamine minna meie kehvale riigikassale oma 1.800.000—2.000.000 marka maksma s. o. just sama palju kui meie wä-hema ministeeriumi aastane ülewalpidamine. Tegemist on siin järjelikult kõige lahtisema-te katega pillamisest. 6-liikmelise delega-tiooni ülesannet oleks wäga hästi wõinud ka üks ainsam mees täita, nii nagu see te-gelikult on ka sündinudki — ülesastunud on ainult saadik Pusta. Küsimus iseenesest on aga sedawõrd selge, et siin ka mingisuguseid eelseisukohawõtmist tarwis ei olnud. Terve see esituse asi on sellepärast selts-konnas kõige suuremat wõorastust ja paha-meelt äratanud, eriti weel wälisministri hr. Piipi sõit. Jäälõhkuja „Wäinämöinen“ asjus olid läbirääkimised Soomega kõige põnewa-mal otsustamise järgul, hr. wälisminister ise tunnistas seda, lubades enne lõpulikku la-hendamist mitte ära sõita, kuid ühel ilusal päewal oli ta kui tina tuhka kadunud. Isegi oma erakonna leht ei jõudnud imestuse ja pahameele tunnet tagasi hoida. Sõitis siis Genfi, keeras seal aisad kohe ümber ja jälle tagasi. Just kui oleks lõbureisil wiibides tuld otsi-mas käinud.

Mõnesuguste krediitide lubamise, eelar-wete ja koosseisude kinnitamise jne. juures armastab üks osa meie poliitikamehi kelkida suure kokkuhoidlikkusega. Mäletawasti põh-jendas üks rahwa heategija sõjakangelaste wabadusristidest ilmajätmistki sellega — rista

olla tellitud piiratud ärw ja juuretellimine tuua lisakulusi kaela.

Lastakse äga mõned miljonid mõne kõrgema mehe Soomesse lõbusõidu ehk sarnaste delegatsioonide saatmise puhul lendu, siis ainult waigitagul. Wäljaminekuid on tarwis piirata igal alal, kuid meie ei tohi seal juures sattuda lapsikutesse narrustesse ja sealsamas toimetada otse wastupidiselt. Pidagu seda kõige pealt mees välisministeeriumi juht ja kõik need, kes kokkuhoidmist ainult teistele armastawad jutlustada poolehoidjate püüdmise jahil. —ab.



BALTISKI WABASADAM.

Wäga palju on meil juttu tehtud Narwa Kose weejõu ja turbarabade eksploateerimisest ning Baltiski wabasadamast, mis kõik majanduslise elu pidi uute ajajärku wiima. Kuna Narwa kose kasutamine nähtawasti tulewiku muusikaks peab jääma, asuti äga seda suurema hallooga Baltiskis tööle. Riigikogu wõttis ehituse kohta käiwa seaduseelnõu wastu, walmistati eelarwed, plaanid, leiti ettewõtja ja töö wõis algada. Päratu maaplärakas piirati Hiina müüri taolise plankaiaga, kuna merde raudteetamme hakati rajama. Töö näis kõigiti korralikult edenema, nii et lust waadata. Käisid siis seal ka waatamas küll igasugused komisjonid, Riigikogu ja walitsuse liikmed, insenerid ja igat sorti teised ametmehed. Ajakirjandus ei olnud kitsi kiituselauludega ja ettewõtte populariseerimisega. Isegi igast tähtsuseta waatamaskäijast teatati kõigile. Ühe sõnaga — see oli tulewase hiigla sadama algus õitseag. Kuid üürrike oli selle eluiga. Kellel wähegi aimu oli sadama ehitusest, neid täitis algusest saadik imestus lohakuse üle, kuidas töötati. Sündis see nähtawasti ülepeakaela, ilma kindla järelekaalumiseta ja kawata: kiwid ja tsemendi waadid puistati näituseks segamini merde ja arwati sellel küllalt tugewust olema tugewaks raudteetammiks. Ehitati just nagu külameeste kombel weskipaisu mõnele pisikesele ojasarnasele jõele. Nähtawasti jagas ka järewalwe instants (kui seda üleüldse olemas on) ettewõtja lapselikku ehituskunsti, sest takistusi selleks ei tehtud. Mida äga kardedeti, sai paratamata tõeasjaks. Üks suwine keskmine torm sünnitas ehitatawas sadamas kaunis põhjaliku häwitustöö — uus raudteetamm kõigi pealepändud rööbastega uhuti suures ulatuses nagu pilpad. Käisid siis jälle ülewaatajad, mille järele parandustööd ja edasiehitamist siiski endises

stiilis jätkati. Ühtlasi sai ka laialdasemalt teatawaks, et tormi sünnitud kahju riigi kanda langeb, kuna lepingu järele wiimane wastutawaks on tehtud loodusjõule kapriiside eest, millede hulk kahtlemata ka üks meretorm kuulub. Septembri teisel poolel tabas sadamat teine tormiõnnetus. Lõhkmistöö sündis weelgi põhjalikumalt kui eelmisel korral. Ja nii pole meie seal esialgselt palju kaugemale jõudnud. Mis wõime äga oodata sügisestelt tormide ajajärgult. Arwatawasti ei saadagi Baltiskis siis enam jalga alla: kui päewa kokkukantud, see öösel meresügewusse kadunud.

Nõnda tekib siis wabariigis Tallinna kõrwa teine, mitte millalgi salmissaaw asutus, mis riigile määratud kulud kaela toob.

Arwame sellepärast, et iga kodanik õigustud on ka selles asjas tött kuulda saada. Kõige pealt tahaksime awalikku seletust selle kohta, kelle kanda jääwad lõhkmiste lõpuks kõik tormi kahjud. Kindlate andmete järele esineb ka siin riik kahjukannataja osas, kuid siis juletagu seda ometi wälja ütelda ja leitagu teesid seisukorra lähendamiseks. Kui mõni aeg tagasi „Päewaleht“ Baltiski olude peale tähelepanu juhtis, siis wastati selle peale mitte midagi ütletawa wettsegawa seletusega: „sel puhul (s. t. tormi häwitustöö. Toim.) ei wõi riigi kahjust juttugi olla, sest et tammi ehitamine wähepakkumise teel ettewõtjale wälja on antud“. Et töö ettewõtjale wälja antud ja koguni „wähepakkumise“ teel, see on isenesestki mõistetaw, kuid missugustel tingimistel? Just sellest see jutt õngi.

Ja kui kord õnnetu leping juba sõlmitud, siis wähemalt kantagu hoolt sellegi eest, et eeltingimised kaoks, mis aitawad lepingu punkte just riigi kasude wastu juhtida. Käesolewal juhtumisel oleks tulnud kõige piinlikumalt ja täpisepealsemalt walwata töökorralikkuse üle. Meil sünnib see äga wastuoksa. Saadakse esiteks hakkama õnnetu lepinguga ja siis aidatakse seal juures weel kaasa ka, et need punktid iga sammu peal ka täita tuleksid. No sedasi on ettewõtja küll kindlasti eluaegse leiwa otsas, mida lastelastelegi päranduse teel laiendada wõib. Wabariik äga wõib asjata oodata omale wabasadamat.

Meremees.

Järelmärkus. Kõige hilisemate teadete järele kawatsetakse siiski Baltiskisse wabasadam awada, wististi nowembrikuus. Oleks ju kõigiti rõõmustaw, kuid iseküsimus kui palju sellest tärmiinist suudetakse kinni pidada ja kas peale „awamist“ tormid endi-

selt oma häwitus tööd ei jatka ning sadamat olemataks ei muuda. Iseküsimus on ka, kui palju ehitust „wabasadamaks“ selle sõna tõsisel mõttes võib nimetada.

—o—

WAÄRNÄHTUSED MAASEADUSE TEOSTAMISEL WIRU MAAKONNAS.

Onupoja poliitika Järwa walla nõukogus. Wallawanem mõnitab rahwawäes teeninud wabatahtlisi. Põhja korpuslane kasutab mõisa südant.

Igast kätte juhtunud ajalehest võib lugeda teateid, mis kirjeldawad neid süstemaatiliselt korduwaid wäärnähtusi, mis ilmsiks tulewad igas maakonnas maaseaduse teostamisel. Neid kaebekirju ja protestisid võib koormate wiisi juba olla, mis demobiliseeritud sõdurid oma õiguste rikkumise pärast, maasaamise suhtes, ametiasutustesse on saatnud; suusõnalisi seletusi ja ajaraisku, mööda kohaliste omawalitsuste asutuste ja ministeeriumite treppisid käies, ei maksa rääkidagi.

Paistab nii, nagu oleks unustatud kõik need lubadused, mis maakaitsjale Eesti iseseiswuse heitluse päiwil anti. Eestkätt pidi maad saama see, kes maa oma eluga riskerides woitis, s. o. sõdur. Ilma pidid jääma kõik wabariigi waenlased, waejooksikud, salawiina põletajad jne.

Nüüd selgub aga maaseaduse teostamise juures, et maajagamist hoopis wastupidiselt toimetatakse, et kõrwale tõrutakse õigustatud maasaajad ja tükeldatud kruntidele asuwad mehed, kes pole wäärt, et kodumaa pind neid kannab ja toidab. Olgu alljärgne wais ridades nähtuseks toodud, kuidas Wiru maakonnas olewa Ontika mõisa maade planeerimisel demobiliseeritud sõduritega talitati ja missugused mehed kohalikes omawalitsustes ametis on.

Eeltähendatud mõisamaade peale kandideeris maasaajana lipnik Johannes Toost, kelle maasaamise eesõigus wastawate dokumentidega tõendatud oli. T. oli wabatahtlisena sõjawäljale läinud, kus wõttis sõjalisest tegewusest ja lahingutest enamlaste wastu osa 24. now. 1918. a. kuni 6. now. 1919. a.

Wäeosade ülemate tunnistuse järel pidas Toost ennast sõjawäljal korralikult ja wahwalt ülewal. Järwa wallanõukogu jättis aga lipnik Toosti maast ilma, põhjendades sellega, et Toosti isal oma ostukoht olewat. Selle juures ei wõetud arwesse, kui suur see koht on ja kas selle koha peal ka teisi lapsi pärijatena on. Kui Toosti isa seletas, et temal weel teisi lapsi on ja koht ainult 10 tiinuline, peale selle on aga sõjas olnud

pojal täieline õigus maad saada, siis wastas Järwa wallawanem Kruut, et kes käskis sinu pojal wabatahtliselt sõjawäljale jooksta, maad ei saa. Samase wallawanema nõusolekul anti kohad meestele, kelle isadel samuti 10-tiinulised kohad ja kes ise ainult mõne kuu sõjawäljal olid, kuid eesliinile ei saanud. Mõnedki maasaajatest on nende hulgast, kes enamlaste sissetungimisel kohaliste elanikkude peale kaebasid, mille tagajärjel mitmed, ka Toosti isa, wangistati ja neil enamlaste poolt mitmesuguseid wintsutsusi üle elada tuli.

Samasel maajagamisel wiibis ka riigimaade esitajana ringkonnawalitseja Teders, kelle sekretääriks Mäetaguse mõisas on endine Jõhwi tribunaalist Riesen. Üldse on Wirumaa riigimaade koosseisus isikud, kes Eesti riigi eest ainult nii palju wäljas on olnud, kuiwõrd nende isiklised huwid seda nõudsid.

Riigimaade ülema abi Lohi tuli sõjapõgenejana 1919. a. ühes Põhja-Lääne wäeosaga Eesti maale, nüüd elab ta paruni elu ja kasutab Sompma mõisa südant. Sellel herral oli 1921. a. tegemist riigikontrollööriga mõnesuguste walgustkartwate operatsioonide pärast, missugune asi praegu Jõhwi kohtuuriija juures juurdlusel on. Ka riigimaade ülem Tomson on Wenemaalt sõjapõgenejana Eesti tulnud ja kõik need juhtumisi kodumaa le sattunud isandad saawad palgamaid ja nendest moodustub uus parunite klass, kes maadootaja sõduri peale üle prilli klaasi waatawad.

Eriti tundub wallawanema Kruuti mõnitamine — kes käskis wabatahtliselt sõjawäljale jooksta — ennekuulmatuna. Siin on enam kui selge, missugust usku see wallawalitsuse etteotsa walitud mees tunnistab ja kelle kasude cest ta walwel on. Seesugune wabariigi ja tema kaitsjate üle hirwitaja oleks muidugi heameelega näinud, et sõttaminejaid poleks hoopis olnudki ja wõimule oleks pääsenud Kruuti-meelsed sissetungijad.

Ja siis see põllutööministeeriumi ametnikkude palgamaade küsimus. Kui palju on see nurinat tekitanud maata jäänud isamaa kaitsjate ridades, kui palju toonud pettumust teistelgi, kes suurmaapidamise likwideerimise järel lootsid asutada oma majapidamist.

Ei tahaks uskuda, et walitsus sarnase millegiga põhjendamata eesõiguse põllutööministeeriumi ametnikkude kohta jädawalt maksuma jätab. Kas see pahameele torm ja sõdurite protestid tõesti tähepanemata jätaks. Loodame, et seda ei sünni, sest wastasel korral peawad maakaitsjad ja praegu

ma atahjad arwamisele jääma, et walitsus neid pühalikke lubadusi ignoreerib, mis sõduritele sõja teele astudes anti.

Palgamaa andmine ametnikkudele peab ära jääma, sest täiesti ebakohane on üht ametnikkude kihti eesõigustatud seisukorda seada. Samuti peaks järelewaadatama, mis nagu mehed need õige on, kes endid nii libedasti oskawad mõisa südamesse poetada. Mitte sõjawäelastel, nagu Sompma mõisas, küll wist eesõigust kõige parema maalapi peale ei peaks olema.



MEIE LENNUWÄEST.

Pool aastat tagasi pöörasime hra sõjaminstri poole awaliku küsimisega wabariigi lennuwäele möödaläinud suwel ostetud lennumasinate asjus. Nüüd, kus küsimus sealpool juba nähtawasti lahendud, lubame endale siinkohal weel korraks peatama jääda selle tähtsa loo keerulise lahendamise juures. Awaldasime tol ajal lootust, et asja kohta juurdlus ettewõetaks; kuid kuulda ei ole midagi, mis lubaks oletada, et seda meie soowiawaldust oleks arwesse wõetud. Selle wastu wõisime suwel imeliku nähtuse tunnistajateks olla: lennuwäe ülem kapten S., kutsub sõjaminstri lahke loaga sõjawäe aerodroomile ajakirjanduse esitajad, saates neile wastu isegi kroonu autot. Aerodroomil antakse ajakirjanikkudele sõjawäe lendmasinate kohta seletusi ja tehakse neile isegi mõned wiiminutilised lennud ning kõik on kõige paremas korras: „tõde“ on jalule seatud ja sõjasaladused, mida muidu nõnda piinlikult warjatud, nüüd lõplikult awalikuks tulemise eest hoitud! Loomulikult ei wiibinud siis ka tagajärjed endid ilmutamast — järgmisel päewal kubisesid Tallinna ajalehed kiitusest kindral Sootsile, kes wõimaldanud ajakirjanikkudele sõjawäe lendmasinate waatamist. Ohtralt suitsetatakse ka wiirukit lennuwäe wõimumehele kapten Steinbergile, kes andmete andmisega mitte kiitsi pole olnud. Ei olnud ka ime, et lennuasjanduses täna weel nii tuhimd ajalehe esitajad neile ülesnäidatud lahkuse mõjul erialas, mille tundmaõppimine harilikult aastaid nõuab, kohe üleöö üpris tarkadeks olid saanud ja endid kutsutud tundsid olewat lendmasinate kõlblikkuse üle otsuseid tegema. Ehk küll „otsused“ iseendast liiasti barbaarised olid ja neil ainult rahwale prügi silma ajamiseks teataw wäärtus wõis olla (mille üle „Walwes“ nr. 26. pikemalt sõna

wõtsime), näis see jant kindral Sootsile wäga loomulik olewat. Kõige selle kõrwal ei tulnud ka palju imestada kui selgus, et kindral Soots siiski tarwilikuks on pidanud wastutusele wõtta mitte isikuid kes riigile kõne all olnud lendmasinate näol mittemillekski tarwisminewaid ega kõlbulikka „wäärtusi“ ostnud, waid „Walwe“ toimetust, kes keelatud ja waleteateid awaldanud. Milles herra kindral meid siin waletajaks peab, see selgub muidugi siis, kui asi kohtulikule arutusele tuleb, kuid meid huwitab siiski küsimus kas teab herra Soots mis ta siin teeb? Oleme kuulnud, et ka herra Soots ise kunagi lennuwäes on teeninud ja usume, et ta sellega ka lennuasjanduses kaugelki profaan ei ole, aga meie ei tea mitte juhusest, et ta waewaks oleks wõtnud kas wõi oma asjatundliku pilguga koha peal selgusele jõuda kas meie tõesti oleme waletanud. Sellepärast jääb meil ainult üks tee — herra kindrali wäljakutset wastu wõtta ja uskudes, et wabariigis weel erapooletut õiguse mõistmist leidub, oleme walmis wastutama iga sõna eest. Wast läheb meil korda wähemalt sel teel weel kord tõde kuulama panna ka neid, kes seda tänapäew kuulata pole tahtnud.

Tõsisemalt kui kunagi waremalt seisame aga sellegi peale waatamata küsimuse ees: kuhu läheb Eesti lennuwägi oma praeguste juhtide ja eestkostjate juhatusel? Meil pole teadmata suurepäraline idee, mille teostamisega kindral Soots, polkownik Reek, kapten Steinberg, leitnant Haas j. t. ilma imestama tahtsid panna: Eesti lendurite külaskäik Poolamaale, kus kapten Steinberg neljast lendmasinast koosseiswast eskadrillist, mida neli lenduri juhtisid, wiienda lendurina osa wõttis ja banketil Poola sõjawäe lahinglenduri kutse, märgi ja diplomaami omandas. Ei ole ka mingit mõtet selle „lenduriga“, kes oma muljetest „Kaja“ weergudel kirjutab, waielustesse astuda, kuid teatame ainult selle täienduseks, et lendmasinad, milledel lend ette wõeti, mitte kapten Steinbergi poolt ostetud polnud, waid wiimseni sõjaaegsed olid, samuti kui ei olnud kapten Steinbergi aegus sõjawäe lenduriks õppinud, ka osawõtnud lendurid peale kapten Steinbergi enese. Ei tule sellega siis ka lennu hiilgawast kordaminekust weel kuigi suurt osa lennuwäe praeguste juhtide-käsitajate arwele kirjutada. Pilt Eesti lennuwäe praegusest seisukorrast saaks küll märksa kurwem kui seda „Kaja“ lendur meie maalida püüab, kuid et ka meie sunnitud oleme „kõrwale

kalduma rohkem üksikasjalisest kirjeldusest paljudel põhjustel," siis lepime ainult mõne ametliku dokumendi tsiteerimisega, täiendades neid ainult nõndapalju kui seda nende mõistmiseks vaja on.

Käesolewal suwel käis sõjawäeringkonna ülem — kindral Unt — lennuväes inspektori järelwaatust tegemas, mille tagajärgede üle haruldaselt pika päewakäsu awaldas. Jättes puudutamata küsimusi, mis wast ainult kindral Unti lennuväes esimeses järjekorras huwitada suutsid, ei suuda meie waikides mööda minna ometi küsimusest — mis arwas ta aparaatidest, ilma milledeta pole lennuvägi mõeldaw? Wastus on imelikult lühike: „*Aparaadid on korras ja saavad hoolsalt hoitud.*” Missugune õige mõiste neis pealtnäha päris igapäewases Eesti keeles kirjutud sõnades wõis peituda, see oleks küll igawesti arusaamatuks wõinud jääda neile, kes aparaatide tõelist seisukorda sel ajal teadsid. Nagu seletuseks kindrali sõnadele ilmub aga peagi ka teine, kapten Steinbergi allkirja kandew päewakäsk, mis wäärt, et tema waimurikka sisuga siinkohal ka rahwast, tema esitust ja riigikontrolli tutvustada:

Päewakäsk Lennuwäele nr. 281.

28-al juulil 1922. a. Tallinnas.

Reaosakond § 4.

Olen mitu korda toonitanud, et ilmaaegsed uhkustamised lennuse ülearused ja, et neid kõrwale jätta tuleb, sest üleliigne riskeerimine wõib halba tuua. Aga lendurid ei taha seda meeles pidada. Kui juhtub meil keegi wõõras lendama, siis katsuwad mõned lendurid oma osawust näidata, wist mõeldes: „waata kui suur wigurimees mina olen.” Kahjuks aga unustab niisugune lendur ära, et wõhik, kes esimest korda aparaadil istub, nii kui nii neist uhkeist wiguritest aru ei saa, — ei märkagi neid, sest esimene lennumulje waldab tema kõiki tähelepanu. Sarnane lendur aga riskeerib, ja mis kõige halwem just sarnasel silmapilgul, kui seda kõige wähem tohib olla. Näitusi kaugelt otsima minna ei pruugi. Neil päewil oli sõjakool lennuväes, siis nägin „Short’isi” *) hüglahüppeid (gorka) tegema, sarnaseid, mida wahel ei tihka teha. **) Mis jaoks ja kellele seda vaja oli? Aga kui õnnetus oleks tulnud, milleks palju wõimalusi sar-

nastel wigurdamistel on, seda need lendurid ei mõtelnud.

Riigikontrollöör tuleb Saksa masinaid „Walwe” kisa järele waatama, teeb lennukaasa ja lendur näitab jälle osawust. Riskeerib, kuna lend õige normaal ja tagasihoidlik peaks olema. Kui lenduri keksimise ja asardi tõttu äpardus oleks tulnud, siis ei oska mina endale ettekujutada lärmi ja sekeldusi, mis lahti oleks läinud. Ja kui selgeks peaks tehtama, et aparaadi lõhkumine on hoopewa lennu tagajärg, siis jääb ka riigi kahju lenduri kanda. Juhin lendurite tõsist tähelepanu selle peale; jätke ilmaaegsed wigurdamised, tehke wigurisi seal, kus seda vaja, wõitlustes, kui meil sinna minna tuleks. Kui lendurid ei suuda seda südame ligi wõtta, mida meelde tuletan ja nõuan, siis astun karmi käega wahele, kui tarwis kuni distsiplinaar korra wabastamiseni lennuväest.

Mida see tulewiku kohta tähendab, on igaleüle arusaadaw. Salga ülemaid kohustan selle päewakäsu täitmise järel walwata. Käsen salga ülemaid isiklikult seda päewakäsku kõigi lenduritele riwis ette lugeda.”

Mida see lenduritele tähendama peab, on selge: neile on ära keelatud lennud peale „õige normaal ja tagasihoidlikkude”, kui seda küll keegi naljalt „südame ligi” ei suuda wõtta, siis sunnib teda seda tegema ähwardaw kapten Steinbergi karm käsi, mis ennast „riigi huwides” kunagi pole keeldunud awaldamast. Kuid kõige selle kõrwal ei puudu sel tuliste tähtedega kirjutatud otsusel ka teine kurwem ja märksa laiem ulatusega tähendus: Kas ei ole see wast wiimane ja radikaalne katse, millega oma walitsemise ja juhtimise põhimõtete bankrotti weel korraks enne poe lõpuliku sulgumist on mõeldud awalikuks tulemise eest kinni katta? On küll wäga tõenäolik, et „wigurdamised” (kpt. Steinbergi terminus *technicus!*) endistel wananenud aparaatidel riskiga seotud, kuid üks just sel põhjusel saanudki möödaläinud suwel wabariigi walitsuse poolt uute aparaatide muretsemiseks krediit määrtaud! Kapten Steinbergi juhatusel osetud aeroplaanid on aga nähtawasti sedawõrd wanad, et neil wigurite tegemise mõttest juba sel lihtsal põhjusel loobuda tuleb, et neid, kui mõned üksikud õnnestanud katsed wäljarwata, üldse wõimata maapinnalt korrima sundida.

Esimene neist, millel lendur Haas waevalt 15 minutit wäga tagasihoidlikku „len-

*) Endised merelennu aparaadid, mitte kapten Steinbergi osetud.

**) Ei tea miks ei keelanud kpt. St. neid Poolamaa reitsul, wõi tehti neid meelega!

du" oli jõudnud teha, warises selle järel angaarist väljatoomise juures kokku; waatamata selle peale, et ta alles kapitaal-sest remondist oli tulnud! Teistele, millel 7-al juunil seesama lendur kõigest paar minutit weel „normaalsemat" lendu lennanud, anti selle hiilgawa proowi järel määrata aja peale temale nii tarwilikku puhkust. Kolmas, millele suurte jõupingutustega lennumasinä nägu suudefi anda, kusjuures mootor ja hulk teisa osasid ära wahetati ning uued tehti, sai selle eest au osaliseks, et teda ka ajakirjanikkudele näidati ning mõnda neist herradest temal isegi mõne minuti kestwusel lennutada wõidi, kuid nüüd on ka tema omale teistkordse kapitaal-se remondi näol puhkeaja wäljateeninud. Ülejäänute seisukord on aga kõigi lappimiste kiuste ikkagi küllalt wähe lootustandew. Kokkuwõttes wõik-sime ainult imestada kuidas kindral Unfi sõnad end ka siin remonteeritud „uute" aparaatide kohta tarwitada lasewad: *nad on korras ja neid hoitakse hoolega!*, kui siit mitte teisele järeldusele ei peaks jõud-ma: et Eesti sõjawäe lennuwäe elus on käte jõudnud kurb ajajärk, kus temal ka selle minimum nõude rahuldamine üle jõe hakkab käima, mida temal tänini ainult nõuda on wõidud — see on sõjawäe len-durite ettewalmistamine.

Kol lennuasjandusest ja õhusõjast wä-hegi aimdust, see kujutab ette missugune tähtsus on seal oskusel ja osawusel, mille omandamise wõimalustest aga Eesti len-nuwäes wiimasel ajal jällegi riigi huwide nimel kriips läbi tõmmatud. Jesuiitikuna kõlab aga sealjuures lennuwäe ülema nä-punäide: „Tehke wigurisi wõitlustes kui meil sinna minna tuleks"!

Paratamatult tekkib küsimus: kas on meil sõjawäe lennuwäe ülewalpidamine rahuajal üldse mõeldaw, kui lendur len-nuwäe ülema arwates oma aparaadi üle walitsema wõib õppida wõitlustes? Kui rümal see awaldus ka ei ole, wõib siit ometi ainult ühele otsusele jõuda: maha-wisatud on need sajad miljonid, mida sõ-jawäe lennuwägi enda ülewalpidamiseks tarwitab kui ta rahuajal ka lendurile õp-pimise wõimalust ei suuda pakkuda.

Kui aga mõne naabririigi ministrile wabaduseristi tingimata lendmasinal wiia mõeldakse, siis tuleks ka seegi ettewõte märksa odawam, kui seda eralendmasinal tehtaks. Waatamata selle peale, et herra Steinberg kord „Sõduri" weergudel oma patenteeritud õhusõja „taktika" käsitamisel paberil hulga häwitajaid oli loonud,

milledega wastast kõhe walusalt lüüa, mõtlema panna ja lõpuks koguni „werest ära" lüüa ähwardas, seisame meie praegu ajajärgus, kus kapten Steinbergi poolt aasta eest ostetud „häwitajatest" ükski tuult tiwaste alla ei wõta! Kas ei pane see fakt juba iseendast millegi üle mõt-lema?...

Cansa mortis.

—o—

KAS RIIKLISTEL HUWIDEL ASUTATI TALLINNA SADAMASSE RIIGI RAUDTEE EKSPEDITSIOONI AGENTUR?

Nii mõnigi kord on Tallinna sadama walitsewa korralageduse üle kirjutatud, mis ellu kutsutud Raudtee eksped. agentuuri, kui parallel asutuse asutamise-ga Tallinna tolli-walitsuse kõrwale. See asutus on riigile 1. jaanuarist 1922. a. kuni seni üleliigsete ametnikkude palkade näol otsekohest kahju 2.880.000 marka teinud (60 ametnikku á 6000 marka kuus arwatud, kuid nende seas on ametnikke kes kuni 17.000 marka kuus — ühes perekonna abirahadega palka saawad), peale selle kantselai maja üür, küte ja walgusus ja muud kulud... Nüüd kuu-leme täiendawalt, et mitmed kaubamajad on Raudtee agentuuri poolt kallihinnaliste kau-pade, lahtise taewa alla paigutamise taga-järjel ja see nõudmise summa ulatab üle 2.000.000 marga. Loomulikult tuleb riigil siin lõppude lõpuks see kahjusumma wälja maksta. Ei oleks pruukinud Riigikassa ar-wel uut „katsejaama" ellu kutsuda, kui juba kõik läbi proowitud teised riiklised ettewõt-ted nagu: Põlewkiwi kaewandused, turba-tööstused eraalgatusele üle antakse, ära-nähes et peale asjata sekelduste ja kulude nad midagi ei too. Samuti on lood „laewa-sõidu ametiga"; kuid see kõik ei takistanud uut asutust loomast, mis kui parallel asutus täiesti üleliigne näib olewat. Riiklised kat-sejaamad on miljonisi kaasa wiinud, kuid ikka peetakse katseid, olgugi et riigi eelarwe meil kuigi hiilgaw ei ole. Riikidele on tema kaubandus eluhingeks ja sellest arusaades, püütakse kaubandusele iga kultuurriigis wõi-malikka kergendusi luua, sest kaubanduses seisab riigi rikkus, kuid meil kahjuks tali-takse sootu teksiti!

Raudtee eksped. agentuur seisab koos umbes 60 ametnikust ja nende seas on um-bes 53 optanti! — See arw räägib küllalt selget keelt, ilma et midagi juure lisada pruugiks. Tähendab, selle agentuuri loo-misest on ikka kellegil kasu olnud. Kas! peseb kätt. Demob. sõjawäelased käiwad

mööda ametiasutusi teenistust otsides, kuid ei leia, kuna optantide jaoks luuakse terve agentuur.

Nagu teada, otsustas Wabariigi walitsus 1921. a. oktoobrikuul kõik tolliladud ja neis olewad kaubad raudteewalitsuse wõimkonda üle anda ja selleks asutati „Raudtee ekspeditiooni agentuur” — mis rajati tolliwalitsusega ühisele alusele. Sellest ajast peale töötawad sadamas kaks riiklist asutust ühel ja samal alal ja suurendawad üksteise wõidu oma ametnikkude hulka. Tolliametnikkude koosseisu on 1. jaanuarist 1922. a. kuni 1. oktoobrini suurendatud umbes 25% wõrra. See suurendamine sündis tollitegevuse huwides, kuid miks lajutab ennast raudtee agentuur, jääb küll arusaamatuks.

Raudtee agentuurile läksid järgmised tolliwalitsuse funktsioonid üle, nimelt — endiste tolliladude korrashoidmine, ladudesse kaupade määramine ja laduraha sissekassee-rimine. Selle peal töötawad 60 ametnikku, kuna tolliwalitsus nelja inimesega hakkama sai. Tuleb nii wälja, et ladude rahana sissetulnud summad lähewad raudtee agentuuri ametnikkude ülewalpidamiseks.

Weel üks näitus: Raudteewalitsuse poolt alandati transiitkaupade weoraha üle 100% 1921. a. kewadest peale. — Hoobeldi sellega, et seesugune hinnaalandus Wene transiiti meie sadama kaudu saab juhtima, kuid transiit wähenes — ja sedagi pisku mis weel meie sadama kaudu tuleb, weawad wenelased oma laewadega ära ja meie raudteewalitsus — oma transiitööde hinnaalanduse peale waatamata — ei saa midagi. Kas sünnib see kogemata? Teine näitus: Kolm elewaatori aita üiiriti wene Wneshtorgile linade ja wanade kaltsude alla — wenelased mak-sawad laduraha ööpäewa pealt 2 penni puudast. Nende kolme aida mahutus on kokku 1497 ruuts. Üleüldse wõiks neisse aitadesse mahutada umbes 3 miljoni puuda kaupa ja harilik ladumaks kaupade pealt on teistes tolliladudes ööpäewa pealt 15 penni puudast. Seega teeks elewaatori ladud riigile iga kuu sisse 13.500.000 marka s. o. aastas 162.000.000 marka. Nüüd aga on nendes ladudes waewalt 1 milj. puuda linu ja riik saab kuu selle pealt laduraha (2 pn. puud — ööpäewa) 600.000 marka s. o. aastas 7.200.000 marka — seega riigi kahju aastas 154.800.000 marka. Edasi. — Linad, mis poolmuidu elewaatori ladudes hoitakse — weab Wneshtorg siia suuremalt osalt laewadega. Nii ei jää meile peaaegu mingitki tulu Wene transiidist.

Mis põhjustel teeb aga raudteewalitsus sarnaseid järeldaalum. hinnaalandusi Wene Wneshtorgile?!

Ei tahaks uskuda, et wabariigi walitsus aru ei saa, et Wenemaa meie sadamat tahes ehk tahtmata talwisel hooajal tarwitama peab. Suwel aga — nagu näeme, ei tarwita wenelased meie sadamat mitte. Mis tarwis siis peab meie riik wenelastele transiiti pooltasuta edasi toimetama ja peale selle weel uskumata üleliigseid agentuure asutama — mis peale miljonilisi kahjusid midagi ei too.

9 kuud on ametnikkude kari R. agentuuri näol ainult kahju, tüli ja pahandust Tallinna sadamas kaupade määramise ja tolliasjanduse waheseagamise alal teinud ja ei ole asutust, kes agentuuri tekkmise läbi kannatada pole saanud. Ei ole ka wäike nende kaebtuskirjade hulk, mida agentuuri tegevuse kohta Wabariigi walitsusele, teede- ja rahaministritele saadetud, kuid seni on kaebtused tähelepanemata jäetud ja aina imestada tuleb kuiwõrd tugew seljatagune sellel asutusel on. Kui walitsus riigielus ette-tulewate wäärnähtuste peale nii hoolimatalt waatab — peaks seda meie rahwaesitus seda hoogsamalt silmas pidama. Meie kodaniku õigus ja kohus on Riigikogu tähelepanu olewate wäärnähtuste peale juhtida, mida ka siin kohal teeme — ootes temalt tarwilisi järeldusi.

Wabariiklane.



OHWITERIDE KURSUSTEST.

(Järg. Waata nr. 32).

Tondi ohwiseride kursused, nagu juba eelpool öeldud, awati 1920. a. sügisel. Sõjakooli ülem on kursustele mingisuguseks kõrgemaks ülemuseks, sest kursustel on peale tema ikkagi weel oma ülem rohkearwalise „abiliste” koguga. Kursus kestab aasta aega, millest üks kuu puhkust. Osawõtjate arw 80, igast wäeliigist. Piinast õnnelikult läbi peasenud küpsetatakse „rahuagseteks”. Kah omamoodne keskaegne rüütliks löömise protseduur. Seal juures mängib ot-sustawat rolli teadmiste kõrwal rohkem iga-ühe ülespidamine s. t. kui wagusalt keegi on suutnud reshiimi wälja kanda. Sellekohast nummert nimetakse wõõraekelse sõnaga — attestatsiooniks! See on Tondil üks wäga mitmekülgse teraga liikuw sõjariist, mis üpris wäga raskelt wõib mõjuda. Ei ole paljudel ehk weel ununenud esimese kursuse wäljalaske ohwiteride skandaalne attesteerimine. Üleüldse, suuremalt osalt sõjapäewadega ühenduses olewa attestatsiooni asemel (nagu seda just nõudis ka sõjaministri enesegi päewakäsk) wõeti mõõdupuuks täitsa isiklik, mil tagajärjel 10 ohwiteri ümber halwasti attesteeritud said, mis sõjawäeli-

ses keeles niisama hästi kui teenistusest väljatõrjumist tähendab. — Pika kestvuse aja tõttu on kursused suutnud, senini kõigest umbes 150 meest, rahuagseteks muuta. Õpetamine sünnib suuremalt osalt Wene keeles, wana Wene sõjawäe shablooni järel. Peale loengute raisatakse palju aega nõndanimetatud „määrustikkude“ tuupimise ja riwi-õppuste peale. Tarwitusel on repetitsioon ja eksamite süsteem.

Kaugeltwaatajatel wõib ehk asjatundmatuse tõttu paista, nagu oleks kursuste töö tagajärjerikas ja kasulik. Kuid siin oleks küll õige põhjaliku eksitusega tegemist. Ei leidu küll wabariigis teist nii otstarbetut ja kulurikast asutust. Tunneme endid sel põhjusel kohustatud olema selle janditamise kohta kõige kategoorilisemat eitawat seisukohta wõtma. Wiiks liig pikale kõiki üksikasju ette tooma hakata, sest need puudutawad paljud alasi, milles meil nagu nii edaspidigi sõna wõtta tuleb, sellepärast märgime ära ainult peamotiivid.

Sõjawäelise hariduse täiendamiseks ja kokkukõllasse wiimiseks uuema sõjatehnika saawutuste ja peetud sõdade kogemuste ning näpunäidetega on kursused ohwitseridele wäga ja wäga tarwilikud, kuid ialgi mitte praegusel kujul. Siin tuleks paljugi muuta. Esimene nõue oleks — ei tohi olla ei mingit liigitamist, kursused olgu sunduslikud kõigile, ka need peawad midagi juure õppima, kes sõjawäelise hariduse enne suurt ilma sõda omandasid. See teadusline bagaash on puru wananenud ja palju sellest peab kolikambri lendama. On lihtsalt patt seda nüüd „teadusena“ kaela määrida. Teiseks, jõutagu, vähemalt osaliseltki, selgusele, mida kõlbab õpetada, mida mitte meie teada pole aga ühtki esimese järgu tähtsusega põhimõttelist küsimust üleüldse arutatudki. Tammune wanu radu. Kui meie diplomeeritud „kõrgemad“ mehed ei suuda wõi ei wiitsi midagi ajanõuetele ja meie wäikeriigi oludele wastawat luua, siis peab selle pahe kõrwaldamiseks leidma teisi teesid.

Õpetaja peab õpilastes oma teadmiste wastu suutma aukartust äratada ehk uskumagi panna ja häda kui see teisiti kujuneb. Tondil on aga nii. Paljud „õpetused“ ähwardawad lihtsalt muutuda jäädawateks naljapaladeks. Ei wõigi olla teisiti. Kui lektor, näituseks, räägib fortifikatsioonis 1,02 (loe 1 ja 2 s a j a n d i k k u), meetri paksusest mullakorrast ja teistest sarnastest absurdemitest, siis on see tegew-sõjameestele ju otsatu naljakas kuulda, kui ainult mitte ei peaks seda prahti kõike ka pähe tuupima. Tahame edaspidi mõned huwitawamad pa-

lad lehe weergudel üksikasjalisemalt fikseerida, et ka laiem ringkond näeks ja kuuleks, millega nende wabadusewõitlejaid kostitakse ja mille eest meil ka raha raisata osatakse. Siis need kuulsad Wene „määrustikud“ ja riwi-õppus. Inimesi, kes aastad on sõjateenistuses wiibinud, püssiga otse kokku kaswanud, sunnitakse kuude kaupa mõtetaid riwi üksikõppusi jne. tegema ning selle peale kallist aega raiskama. Tundub, et see niipalju ei sünni mitte tarwiduse pärast (ei tahaks uskuda, et ükski seda jaatawalt oletada suudaks), kui sihast, üht osa ohwitseridest wõimalikult alandawasse seisukorda asetada, neile abc peale seletama hakata. See „põhimõte“ paistab nii paljuski asjades wälja ja on Eesti wabariik siin tõesti jälle ühe rekordi trumpanud. Olukorraga arwesse wõttes jääks üle weel ainult ohwitseri-kursuslasi ka ametlikult „kadettideks“ ümbernimetades. See isikut alandaw külg toob aga äraarwamata suurt kahju. Tondi kursused on ihaldatud õpeasutuse asemel muutunud mingiks hirmutiseks, mis palju paremaid jõudusi sõjawäe ridadest eemale on peletanud ja seda edaspidigi teha ähwardab.

Millegagi seletataw pole ka liig pikk kursuse kestvuse aeg — ligemale aasta. Kas siin ka jälle rolli ei mängi motiiv wäljalasta paista määratud wahet „rahu“- ja „sõja“-aegsete wahel?! Ei ole ju ehk ilus ja soowitaw mõnele, kui lühema ajaga nende „wääriliseks“ tõustakse. On's aga herrad ka waewaks wõtnud, millal jõutakse sarnasel kombel kõik sõjamehed rahuaja elanikkudeks „ümbermoodustada“. Wähemalt aastakest 10 kulub kõige vähemalt, kui mitte rohkem. Seda aega oleme ehk ka uuema aja sõjakunsti põhimõtted omaks tunnistanud, Wene määrustikud kimpu köitnud ja omad wälja suutnud anda, mis siis muud kui jälle otsast peale. Tõepoolest tuleks seda ehk warengi juba mõnes asjas teha, sest iga uue käsiraamatu ilmumisega läheb h-rade Kiwi ja Hermann'i antud „õpetus“ (?!) ikka rohkem ja rohkem nulliks, kui seal küll üleüldse keegi sel alal midagi omandada wõis. Nii paljudes teisteski asjades. Kõik see näitab, et praegusel sõjawäe wäljakujundamise ajajärgul liig pikalewenitatud kursused mitte soowitawad ei ole. „Määrustikke“ näituseks oskab igaüks ise palju paremini, ilma kõrwalise segajata, ära õppida, õigemini teadmisi wärskendada (kui seda paljudes asjades aga üleüldse tarwis on). Määratagu selleks siis kas wõi wäeosades sellekohased katsumised. Sellega juba wabaneks mõned õpejõud ja wõiks palju produktiivsemalt teisel waba-

riiki teenida; lüheneks ka kursuste aja kestvus.

Praegu saavad kõik kursustele komandeeritud ohwiterid kohta järel palga edasi, kuna nad teenistusekohuseid mitte täita ei saa. Lüheneks aga kursuste kestwuse aeg, wäheneksid ka määratud wäljaminekud. Üleüldse tuleks Tondi kursused praegusel kujul likwideerida ja wäljatöötada ning teoks teha uus sõjawäelise hariduslise täiendamise otstarbekohasem süsteem, kus tegetseksid mitmesugused lühemaajalised kursused erialade järel, milledest osa wäga hästi wõib toime pandud saada wäeosades ametikohuste täitmise juures. Teatawasti on praegu merewäeski kursused nii korraldatud. Isearendamiseks on tarwilik hoolitseda tarwiliste õpeabinõude eest, kas wõi tõlkimise teel.

Praegu sõjaministeeriumis walitsewa õhkkonna juures ei looda meie mitte, et need mõningat arwustawad märkused omaga suudaksid enam-wähemgi kiiret pööret paremuse poole kaasa tuua, aga hiljem ehk warem sünnib see kindlasti ometi. Lõppude lõpuks peab kord ikkagi aeg kätte jõudma, kus wastawad asutused ja laiem ringkond ka pilku sõjaministeeriumi telgitagustesse hakkab heitma ja mitte seal ainult hr. Soptsil oma heaksarwamise järel ei lase toimetada, arwates, et see osa riigi eelarwest oma kinnisuse, „soomustatud“ oleku tõttu ainult kõrgemate sõjawäelaste meelewalla alla kuulub. Asjast arusaamiseks ei pruugi igakord ise ju mitte sõjamees olla — kaine mõistus ja ligem järelwaatus selgitab nii paljugi. Tondi ja kindralstaabi kursuste asjus tahame aga omaltpoolt ka edaspidi weel sõna wõtta.

N. N.

KUIDAS RIIGIASUTUSTES ÜLEMUS OMA KÄSUALUSTES KODANIKU WAIMU KASWATAB.

Käesolewa aasta augustikuul andis wabariigi raudtee weosakonnas teeniw walwur M. oma ülemusele palwe, milles ennast kuuks ajaks ametipuhkusele lubada palus. Weosakonna ülem herra Reinars wastas selle peale resolutsiooniga: „Wõimaldan teile puhkust kaheks nädalaks, tingimisega kui endale asetäitja leiata.“

Et wabariigis tänini riigiteenijatele puhkeaja andmise kohta maksew on määrus, mis ülemust omale alluwatele teenijatele, kes aasta riigiteenistuses olnud, kohustab puhkust wõimaldama ühe suwekuu kestwusel

ilma mingisuguste tingimisteta, siis sai ka tähendud herra tähelpanu selle peale juhitud. Wastust ei saadud. Mõne aja pärast pööras walwur jälle kirjalikult ülemuse poole, paludes wastust, ~~willa peale wõtkonna ülem~~ abi herra Eegelman walwuri enda jutule kutsus ja seletas, et wabariik waene on ning krediidi puudusel on wõimata asetäitjat palgata. Nii pidid loobuma puhkuse saamise mõttest selles asutuses ka kõik teised walwurid, kes waremalt öndsäl arwamisel olid, et wabariigis riigiteenijatele puhkuse andmise kohta makswad määrused ka alamteenijate kohta makswad on. See seaduse „seletamine“ pidi näitama, et riik oma teenijatele puhkust ei suuda anda ja sellepärast teenijatel wähem nõudlikumalt tuleks teenida. Wõörastawana näitab aga see, et herrad, kes oma käsualustele riigi wäljaminekute kokkuhoidmisest jutlustawad, ise waatamata riigi waesuse peale oma puhke- aega eeskujulikult riigile ei ohwerdanud, waid seda wabalt täies ulatuses ära kasutasid ka käesolewal suwel. Kas nõnda mõeldaksegi teostada demokraatiat, mille huude eest walwuritel oma puhke- aega tuli ohwerdada; wõi ei olegi walwurid kodanikud, kellel teiste kodanikkudega ühes- gused õigused? Filius.



TALLINNA KABAREED.

Sõdade ajajärgul on ennast ikka ilmutanud teraw wastolu liini ja seljataguse wahel. Sõdadega käsikäes on peale selle ikka käinud moraalse tasapinna langemine. Meile mäletawasti oli see sedasi Wene-Jaapani, suure ilmasõja ja ka Eesti wabaduswõitluse ajal. Kuna ühelt pool inimesed üldsuse heaks kõigest isiklisest mõnust ja kasust loobuma olid sunnitud ja oma kõige kallimat wara — elu — ohwriks tooma, õitses teisel pool seda küünilisem lõbutsemine ja sahkerdamine. Iseäranis kontrastilist pilti pakkus meile selles suhtes just hiljuti möödunud wabadussõda, mille jäljed praegugi nii paljuski alles terawalt tunduwad. Wäerinnal wõideldi wahwalt elu ja surma peale isamaa orjaikkest wabastamiseks ja iseseiswuse kaitseks, seljataga aga kippus loidus ja indiffirentne olek laialdaselt maad wõtma ehk jälle äärmine omakasupüüd. Wiimases päris omale iseäranis wäljapaistwa kuulsuse Tallinn, missugune asjaolu frondil wäga suurt pahameelt tekitas. Uusi mutimiljonäära, komisjoni ärisi ja kabareesi tekkis kui seeni peale piksewihma. Elukallidus aga kaswas ja kaswas. Ei aitanud ma-

nitsused ega hoiatused. Teadmata, kas oleksime sel libedal teel lõppude lõpuks endid leidnud, ainult sõja lõpp tõi kaasa terwenemise tundemärgid. Angeldamise objektid wähenesid, kadus võimalus üle öö muinaslooliselt rikkaks saada, angeldamise keskkohad — igasugused kõlawanimelised komisjoni ärid — olid sunnitud üksteise järel uksi sulguma. Wisalt jäid aga püsima lõbustuskohad, neid tekib veel juuregi. Selles suhtes ei ole Tallinn küll põrmugi muutunud.

Kõik, kes wööril käinud, samuti ka wäljamaalased, tunnistawad ühemeelselt — kusagilgi ei elata nii priiskawalt, kui siin, waid wõib selle asemel märgata äärmist kokkuhoidmise püüdi, nii näituseks Soomes, Saksamaal jne. Teatakse rääkida wahel meie waatepunktist otse koomilisi lugusid: pudeli ölle juures wõidakse istuda terve õhtu, teatri minnes pistetakse wõileib tasku. Aga meil alla tuhandate arwetega palju ei rehkendata, kümned tuhandad lastakse ühe õhtuga lendu. Millest aga sarnane wahel, oleme siis Lääne-Euroopa rahwastega wõrreldes juba nii rikkad, et wõime enestele ülearust luksust lubada. Seda mitte. Tegemist on siin pahega, mille wastu wiibimata wõitlust algama peab, kui meie mitte kuristikku ei täha langeda. Wene ja sõja aegadest on meile külgekaswanud „laja elu“ kalduwused ja neid kultuwieme aga rahuliku südamega edasi, arwates, et wälispidine hiilgus ja prassimine need kultuuri elu awaldused ongi. Meil loodakse soodne pind sarnase olukorra lõpmatuseni edasikestmiseks just igasuguste kabareede ehk Eestikeelsete tabawa nimetuse „laulukõrtside“ näol. Elanikkude arwule wastawalt on neid Tallinnas päratu palju ja nagu öeldud — tekkib veel juuregi. Tähendab äri õitseb. Arusaamataks jääb selles suhtes heatahtlik wastutulek ja toetus, kuna põhjusi teisele seisukohale asumiseks küll ja küll oleks. Kabareed on nimelt muutunud mingisugusteks wõõra waimu taimelawadeks, mis meie pealinnale mitterahwusliku ilme annab. Nende ümber on koondunud wõõrarahwuslike element, peajasjalikult pagulased, kes sel teel enestele Eestis hiilgawa sissetuleku ala on leidnud. Eeskawa on suuremalt osalt kas Wene wõi Saksakeelne. Tõsi küll, siseministri sellekohane määrus reguleerib eeskawa, kus kindlaks määratud osa Eestikeelne olema peab, kuid tegelikult ei muuda see asja paremuse poole, waid mõjub just wastupidiselt. Wõõrakeelse osa kõrwal on Eesti

keeles ettekantawad palad ikka need kõige wiltsamad, wahel päris demonstratiivsel wiltsad. Tekkib mulje, nagu tahetaks just kiuste wõõra waimu üleolekut peegelda, mõista anda, et eestlane ikka alles madalamal hariduslisel astmel. On küllalt veel teisigi negatiivseid nähtusi. Tuletagu meele ainult hiljutist „Mon Repos“ mängupõrgut, salajast wäljamaa wiinade müüki jne.

Igatahes on põhjus küll ja küll senist seisukohta rewideerimise alla wõtta.

Tuleb tõmmata jäädaw piir lõbustuskohade arwu suurenemisele ja juba olemasolewatele rohkem näppude peale waatama.

Tarwis harjutada inimesi elama rahwa ja meie wäikeriigi elu tingimistes, mitte aga luua selleks iga sammu peal kiusatusi.

Loodame, et energiline siseminister siingi oma korraldawat kätt tunda laseb.

S.

MEIE RAUDTEWALITSUSEST.

Kümned korrad on raudteewalitsuse sündmata teenijatega ümberkäimise kohta kirjutatud:

Kerge käega tehtakse sarnaseid otsusi, mis teenijate kihid liikuma paneb ja rahulolematust sünnitab. Veel hiljuti sai Kadrina jaama korrapidaja Wadi päewa pealt ametis alandatud, ilma et ta süüdi oleks, mida ka ettewõetud uurimine kinnitas, kuid ometi oli tema nimi plekistatud liikumise osakonna ülema üleliinilise telegrammiga, kus Wadit lohakaks tembeldati. Sarnaseid juhtumisi on palju, kuid keegi ei mõtle tehtud eksitusi parandada ja inimese hea nimi on kaalu peal.

2. augustil 1922. a. wõttis Rakwere jaama korrapidaja Wademann Narwa poolt tulewa kaubarongi nr. 222 neljandamale teele, kus esimesel pöörangul rongi wastuwõtmas roopaseadja Hermann Leiberg oli, kuna teised 4 teele wiiwad pöörangud õigele teele säetuna lukus olid. Lukustatud pöörangule jõudes ja üle pöörangu minnes jooksis wedur teelt ära. Kohale jõudis Tapalt abirong. Sinna ilmus ka kohalik kohtuuriija. Raudtee poolt sai moodustatud komisjon järgmises koosseisus: Tapa liikumise rewident Kit-sas, Tapa depoo ülem Mühling, arst Kukk ja tee ning ehituse distantisi ülem. Otsus oli lihtne, roopaseadja on süüdi, mispärast jaamawahi kohale ümberpaigutatud sai, kuna korrapidaja Wademann korrapidaja

kohuste täitjaks alandati ja palka 2950 marga pealt 2700 marga peale üle wiidi.

Imelik otsus! Pöörang oli lukus, mis-sugusesse seisukorda ta ka jäi, rong juhitud õigele teele ja korraga roopaseadja süüdi. (Ikka ja ikka „roopaseadja“.)

Kuigi asjale kaugel olles, sai kohtu-uuriija siiski selge pildi, et weduri mahaminek võis tingitud olla teelaienemise tõttu, mis võis sündida kõdunenud liiprite jne. järel. Et siin teenijad süütud, on kaunis kindel ja süüdlasi tuleks otsida wist raudtee paranduse-osakonnast. Kuuldawasti on arst K. ebasünda märkusega ühe pörutada saanud isiku kohta maha saanud, mis sugugi korrekt ei ole. Arwatawasti ei leia ka kohtuwõimud Leibergeri ja Wademanni vastu tõstetud süüdistust küllalt põhjendatuks, mispärast on loota, et isikud kes raudteewalitsuse liig rutulise otsuse all kannatada saanud, oma kohad tagasi saavad. Elame, näeme.

Wabariigi walitsuse otsuse põhjal 23. nowembrist 1921. a. pidid 1. maiks riigikeelt mitteoskajad isikud kõigist riigiasutustest lahkuma ehk riigikeele ära õppima. Nüüd on juba oktoober käes, kuid selle otsuse teostamist ei ole midagi kuulda. Paistab et otsusi tehtakse lihtsalt selleks, et midagi ikka tehtud oleks, kuid kas neid ka täidetakse, selle järel ei walwata. Näituseks teenib Tapa tee- ja ehituse-oskaonnas endine osakonna ülem Saweljew 1. järgu tehnikuna edasi ja temale tehtakse praegu suure hoolega korteri ehitusetöid. Mees ei oska ja ei tahagi osata Eesti keelt, kuid kõikide kiuste püsib see mees kohal ja teda ümbritsewad endiselt Beljäninowid, Uschakowid jne., kuna meie omad sõjamehed, tehnikerid ja tehnikumi õpilased asjata kohti otsiwad. Ringi sõrtes raudteel kuuled teenijate käest, et teenistuse saamises on eesõigustatud raudteel umbkeelsed, iseäranis sissarännanud. Omad teenijad ootawad asjata ametikõrgendust ja parema koha peale wõetakse endised „priamurski“ jne. teede ülemad nagu Tenson ja Bughmann. Hiljuti suri Tallinna peajaama ülem ära, kuid nüüd püsiwad jutud, et tema asemele tahetawat mingisugust Tallinna pea-, kauba- ja sadamajaamade ülemjuhatajat nimetada. See oleks küll wist esimene Eesti riigis ülemjuhataja jaamaülem. Kandidaatideks olewat jällegi liikumise osakonna ülema abi wend, kellel ka kõige rohkem kõrge eestkostja näol olewat lootust nimetud kohale saada. Kuuldawasti soowiwat teenijad, et

Tallinna jaamaülemaks oleks Eesti raudteele põhjapanija wanem teenija. Isegi nimetakse nimesid, keda heameelega nimetud kohal oleks nähtud, kuid kas see sünnib, näitab ligem tulewik, kuid ometigi oleks aeg lõppu teha sarnastele denikin-koltschaklaste parematele kohtadele määramisele.

Walwur.

WIEMILJONILINE SEHWI.

Ilmasõja ajal oli Wene sõjawäewalitsus poolt Uraalist Alapajewi tehasest saadetud kaheksatuhat puuda terast ja nelituhat puuda waske Wene-Balti tehasele suurtüki kuulide (shrapnellide) walmistamiseks. Teras ja wask olid Tallinna Balti raudteejaama ladus kuni sakslaste tulekuni. Kui sakslased sellest terasest ja wasest teada said, arreteerisid nad kohe selle materjaali ja pitseerisid ladud kinni. Alapajewi tehase poolt oli Tallinnas terase ja wase wastuwõtjaks ja kohale toimetajaks insener Lukile „ühekordne wolutskiri“ (dowerennostj) antud, millega ta pidi raudteejaamast selle terase ja wase kätte saama ja Wene-Balti tehasele üleandma. Arusaadaw, et see teras ja wask Wene sõjawäe omandus oli ja Wene sõjawäe lahkumisega Eestimaalt, Eesti wabariigi omanduseks jääma pidi.

Sakslased lahkusid ja wiisid selle terase ja wase Saksamaale, ehk küll liitlaste „rahulepingu“ järel nemad seda ei tohtinud teha. Teras ja wase ärawiimise kohta andsid sakslased raudteewalitsusele kwiitungi, mis Rekwireerimiskomisjonile wabadussõja lõpul hra Luki poolt ettepani, temale kahju-saamise eest rahawäljamaksmiseks.

Oktoobrikuul 1920. a. andis insener Luk Rekwireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjonile palwekirja sisse, milles palub, et temale Saksamaa walitsuse käest wiis miljoni kaksadatuhat marka, äraweetud terase ja wase eest wäljanõutaks. 28. oktoobril 1920. a. oli see asi Rekwireerimise ja sõjakahjude hindamise komisjonis arutusel. Komisjonil pidi teada olema, et Ajutise walitsuse otsuse põhjal teras ja wask, kui Wene sõjawäest mahajäetud kraam pidi Eesti wabariigi omanduseks jääma ja et wolutskiri, mis insener Luk ettepani, oli harilik ühekordne wolutskiri, millega kraamiomanik wolitab teist isikut kraami kätte saama. See kiri ei ole ka notariuse poolt kinnitatud. Nüüd on küsimus — kelle wolinikuks on insener Luk ennast ülesannud ja kelle kasuks tema tahab Saksamaa walitsuse käest 5.200.000 marka kätte saada? Summa on küll ilus ja isuärataw.

On kuulda, et wabariigi walitsus on Saksamaale komisjoni saatnud, kes sakslaste poolt tehtud sõja- ja rekwireerimise kahjud peab lahendama. Kuidas aga Alapajewi tehase terase ja wase asja komisjonile walgustati — on teadmata. Kuid soowitaw oleks, et Wabariigi walitsus seda summat oma käest ära ei laseks minna. Selle peale waatamata et kolm komisjoni liiget, nende hulgas ka siseministri ja riigikontrolli esitajad, insener Luki nõudmise wastu protesteerisid ja nõutawa summa riigi kasuks tunnistasid, ei ole Luki adwokaadid weel lootust kaotanud. Protest on ettekantud 28. oktoobril 1920. a. № 81 all. K.

LAEW MÜÜAKSE OKSJONI TEEL MAHA.

Kui wähe meie walitsusasutused rahwa huwidega rehkendawad, näitab Saaremaa maakonnawalitsuse päralt olewa auriku „General Surowtsewi“ parandamise lugu.

Tähendatud aurik on aastate wiisi sadamatehaste hoowis wedelenud, selle peale waatamata, et saarlastele see laew ühenduse pidamiseks mannermaaga kibedasti tarwilik, sest esimesel jääajal ei pääseta nõrgemate laewadega kuidagi wäinadest läbi. Laewa parandusetöö läbiwiimiseks kaubandus-tööstusministeeriumi poolt raha ei antud, ehk küll sadamatehastes on walitsenud sagedasti tööpuudus, nii et tarwilise krediidi andmisega oleks wõimalik olnud soetada inimestele teenistust ja saarlastele kauaoodatud laewa. Saaremaa maakonnawalitsusel omal laewa parandamise lõpulewiimiseks raha anda ei ole.

Nüüd kirjutawad ajalehed, et kaubandus-tööstusministeerium otsustanud sadamatehastele ettepanna, et pooleli parandatud laew kulude katteks oksjoni teel maha müütaks. Ühtlasi tahetakse küll Saare maakonnawalitsusele laewa omandamiseks maksutähtpäew määrata, aga on wähe usutaw, et tähendatud asutusel nüüdki parandustööde eest nõuetawat poolt miljoni marka wälja maksta on ja paistab nii tõenäoline olewat, et „General Surowtsewi“ esiti haamri alla ja pärast müüdi mõne erasiku ehk asutuse kätte läheb ja saarlased wõiwad oma laewast ainult ilusat und näha. W. W.

KELLE KÄTTE MEIL KINDLUSTE EHTAMINE USALDATUD?

Aegna saarest oleme mitu korda juttu teinud, — oleme äramärkinud neid pahesimis saarel walitsewad. Oleme hoiatanud, et

meie tähtsama kindluse ehitamine mitte ei satuks isikute kätte, kes neid saladusi wõiwad edasi anda jne.

Aegna saare kindlustöö on ettewõtjale Afanasjewile wälja antud, tegelikult aga juhib töid keegi wenelane Barmin! Kes on siis see herra? Omal ajal ehtas ta Port-Arturi ja Wladiwostoki kindlusi, on kindrali au sees, kuid Eestis ta seda aukraadi ei tarwita ja teda tuntakse lihtsalt kui ettewõtja A. teenistuses seiswat isikut.

Kas on ta Eesti riigi alam? Ei ele. Küsime nüüd õigusega: — Kus maailmas on enne juhtunud, et tähtsaid kindlusteid juhatab isik, kes wõõra riigi alam on, pealegi riigi, kes heameelega Eesti riiki, kui niisugust, ei näe. Peab silmaspidama, et Barmin on ikkagi wenelane ja oma rahwa huwid seisawad tal ikka esimesel plaanil. Millega wõime kindlustud olla, et tulewikus kui pagulased jälle Wenemaale tagasi pääsewad, nad siin saadud teateid meie wastu ära ei kasuta.

Meil on mitu Eesti ehituskontorit kus tegelased eestlased, kellel omamaa huwid kallid, miks siis sarnast tähtsat tööd neile ei antud? Vast ehk tuleb seda seletada üldise säjaministeeriumi poliitikaga?

Ainum

MÄRKUSED.

Kuidas Eesti mehed suurt raha seal makstawad, kus wenelased seda poolmuidu saawad, sellest wäike näitus: Eesti tehnikakontor „Edasi“ wõttis metsade peawalitsusest metsawäljaweo raudteed (18 wersta) üleswõtta. Et roopad ära wedada, on waja wedurisi, kuid neid ei anta, sest nad olla wene soost ärimeestele kasutamiseks pikema aja peale antud. Tee, millest jutt, on Walga läheduses Mägiste jaama juures.

Kui hra W. kütte osakonna juhataja oli, siis omasid wenelased suured eesõigused wedurite, rohikute jne. saamises.

Ja kui nüüd eestlastel wedurisi waja on, siis maksa aga küttekomitee armust suured summad kellegi hra Drosdile, sest nende käes on jame ots. K...t.

KIRJAD TOIMETUSELE.

I.

Orissaare jaoskonna politsei ülem, kes Orissaarest 8 wersta eemal Otti mõisas elab, pidas Lewala küla wahel Orissaare postiwedaja kinni, kes posti kottidega Kure- saare poole sõitis. teda kahtlaseks isikuks

nimetades ja tema käest isikutunnistust nõudes. Postiwedaja märkas kohe, et elanik-kude julgeoleku kaitsja joobnud on ja tahtis edasi sõita, kuid politsei ei lasknud ja ainult lõpuks, kui postikotid said läbi kontrolleritud, sai postiwedaja edasi sõita.

Sealsamas tormab sama politsei ülem kõrwalolewasse majja, ähwardab majaperemeest pussiga ja pakub majaperemehele oma rihma, üteldes: poo ennast sellega üles, maja saab sinu käest ära wõetud! Edasi. — Kusagil jomapidul kaaspummeldaja jääb magama; Politsei herra wõtab habemenoa, walab magajale söögisoosti pähe, ajab habemenoaga pea paljaks, . . . kui nuga kõrwadele läheneb, ärkab magaja üles ja tagajärg . . . rusikawõitlus.

Igaüks löbustab ennast omamoodi.

N. N.

II.

Üleriikline rööwkäik metsade wastu.

Ehk küll kuulus eestlaste tagasihoidlikkus meid paljugi silmapilgu mõju all tehtawatest eksisammudest on hoidnud, kuid niisures ulatuses temperamendi puudus nagu ta praegu walitseb, wõib uue riigi ihusse sügawaid ja väga raskesti parandamatuid wermeid lõigata.

Kaugeltki mitte wäikse tähtsusega nendest pahadest on ükskõiksus, millega wadatakse pealt hiigla metsade laastamisi. Ei saa just wäita täielikku huwipuudust nimetatud nähtuse wastu seltskonnas, kuid harilikult sõnadest kaugemale ei jõuta. Olen kuulnud palju terawaid arwustusi riiklise metsakasutamise seaduste kohta nii metsa-ülemate, metsnikkude kui ka talumeeste ja puuraiujate poolt.

Toon siinkohal kokkuwõetult ühe kuulnud asjawalgustawa mõtteawalduse. Olime kümnekond meest hagu ja puid wastuwõtmas. Töö juures räägiti järgmist: „Kui wana puuraiuja ei ole ma weel millalgi sarnast hoolimatust metsa wastu näinud, kui praegu. Endistel aegadel, kui metsa raiuti, siis istutati ka sama palju asemele ja raiuda wõis ka ainult teatud osa metsast. Nüüd on aga wiimase paari aasta jooksul kohalikust metsast seitsme aasta norm mahawõetud. Kui sedasi edasi kestab, siis tuleb kindlasti kümne aasta pärast puid kaaluga osta, nagu seda sõdurina olles Pöolas nägin tehtawat. Kas tõesti meie riik rahaliselt nii suures kitsikuses peaks olema,

et ei leia muid teid sissetulekute suurendamiseks ehk wäljaminekute vähendamiseks.

Metsnik, kes kohale tuli, seletas, et on müüdnud juudile kümne tiinude kaupa metsa, mille juures suuremaks wäärnähutuseks olnud, et langud pidid täiesti puhtaks tehtama. Kohati olnud ainult üksikud kõlbulikud palgid, millede mahawõtmise järel noor ilus mets oleks järelejäänud. Kuid metsawalit-suse eeskirja järel ei tohtiwat poolikut raiumist olla, mispärast tuli isegi mõne arsina pikkused puutaimed maharaiuda ja kui wäljawedamiseks kõlbmata materjaal koha-peal ärapõletada. Raiesmikule metsa ase-mele istutamisest ehk muud wiisi selle maa-ala ärakasutamisest ei ole midagi kuulda.

Sarnaste juhtnööride järel riigiwaranduste häwitamisele peab wiibimata piir pandama.

Asunik.

III.

„Walwes“ nr. 32 ilmunud kirjutuse kohta „Missugustesse kätesse meie julgeoleku kaitse usaldatud“ palun järgmist õiendust awaldada: Kirikuõpetaja Hahn'ile lubati Eestisse üheks kuuks sissesõita, kui Saksa wabariigi kodanikule, Saksa saadiku sellekohasel paiwel, selleks, et Hahn oma warandust, mis tema kauaaegse Tallinnas elamise tõttu siin asus, likwideerida — kui ka Tartus enamlaste poolt mahalastud poja hauda korraldada saaks.

6. sept. s. a. lõppes Hahni wiisumi täht-aeg ja Hahn sõitis Saksamaale tagasi.

Siseministri kantselei juhataja
(allkiri).

— 0 —

Trükiwea parandus.

„Walwes“ nr. 32 artiklis „Kuhu jäi karskuse seltside kesктоimkonna wagon-kino?“ Lhk. 15 rida esimene oli kirjutatud: „peab küsima, mis jaoks see wagon-kino sõjameeste ühingule sissetuleku allikaks jne.“, kuna peab olema: „Peab küsima mis jaoks see wagon-kino jant üldse ette wõeti, kino oli Wigastud Sõjameeste ühingule sissetuleku allikaks.“

— 0 —

Wastutaw toimetaja J. JAMMER. — Wäljaandja „EESTI WALWE LIIT“.

A. S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas.